

SHAXSGA YO'NALTIRILGAN TA'LIM BARKAMOLLIK SIFATLARINI SHAKLLANTIRISH OMILI

Murodova Z.

QarshiDU "Pedagogika" kafedrasida dotsenti

Qurbonova G.

*ShDPI "Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi"
mutaxassisligi II-bosqich magistranti*

Tayanch so'zlar: shaxs, ta'lim, tarbiya, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, axloq, pedagogik texnologiya, metod.

Ключевые слова: человек, образование, воспитание, личностно-ориентированное образование, этика, педагогическая технология, метод.

Key words: person, education, upbringing, personality-oriented education, ethics, pedagogical technology, method.

Yangi O'zbekiston taraqqiyoti strategiyasida sifatli ta'limga erishish vazifasi qo'yilgan. Shu jihatdan bu boradagi jahon va milliy ta'lim tizimimiz tajribalarini uyg'unlashtirgan holda boshlang'ich sinf o'quvchilarida axloqiy fazilatlarini shakllantirish muammosini o'rganish taqozo etiladi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim deganda, biz ko'proq o'quvchilarning shaxsiy manfaatlari, ehtiyolarini nazarda tutamiz. Bunda ta'limning mazmuni o'quvchi shaxsining qiziqishlariga mos ravishda yo'naltirilishi, uning qiziqishlari va layoqatini qo'llab-quvvatlash bosh maqsad qilib olinadi. O'quvchining o'z-o'zini bilishi, shaxsining o'ziga xosligi, uning rivojlanish darajasi, kelgusidagi orzu-maqsadlariga erishish uchun qilayotgan xatti-harakatlari zamirida puxta bilim olish, ta'limning keyingi bosqichiga tayyorlanish mujassam. Uning qiziqishlari, fantaziyasi aniq maqsad sari yo'naltirilgan bo'lib, o'z manfaatlarini fanlardan Davlat ta'lim standartlari talablari asosida nafaqat minimal darajadagi balki, maksimal darajadagi bilimlarni egallash bilan himoya qilishga qodir bo'lishi mumkin. Buning uchun esa, o'qituvchilar tomonidan ularning intilish va qiziqishlarini rag'batlantirib borish katta ahamiyat kasb etadi.

Shuni alohida ta'kidlash joizki, ta'lim-tarbiya asosida shaxsning intensiv rivojlanishi, moddiy-ma'naviy qadriyatlarni o'zlashtirishi faqat uning shaxsiy faoliyati natijasida amalga oshadi. O'quvchi shaxsiga yo'naltirilgan ta'limda quyidagi tavsiyalar muhim hisoblanadi:

1. Ta'lim muassasalari faoliyatini takomillashtirish, uning samaradorligini oshirishga imkon beruvchi ijtimoiy, moddiy-texnik, pedagogik hamda psixologik imkoniyatlardan samarali foydalanish chora-tadbirlarini belgilash.

2. Rivojlangan xorijiy mamlakatlar, shuningdek, respublika ta'lim muassasalarida bolalar iqtidorini aniqlash va rivojlantirish borasida to'plangan tajribalarni o'rganish, milliy-mintaqaviy xususiyatlarni inobatga olgan holda ularni uzluksiz ta'lim tizimiga tatbiq etish.

3. Ilg'or yondashuvlar asosida iqtidorli bolalarni o'qitishga ixtisoslashgan ta'lim muassasalari faoliyatining samaradorligini ta'minlovchi boshqaruv va pedagogik jarayon mazmuni hamda amaliy asoslarini ishlab chiqish.

Yosh avlod qachonki uzluksiz ta'lim jarayonining haqiqiy egasi sifatida ta'lim mazmunini o'zi uchun katta ehtiyoj sifatida qabul qilib, his etsa shundagina ular nafaqat shaxsiy hayotda, balki ijtimoiy - iqtisodiy munosabatlarda ham faol ishtirokchiga aylanadi, o'z o'rnini va mavqegini mustahkamlaydi. Savol tug'iladi, o'quvchi qachon ta'lim jarayonining egasi bo'ladi. Qachon u ta'limni hayotiy ehtiyoj sifatida qabul qiladi? Bu savollarning amaliy yechimi shaxsiga yo'naltirilgan ta'limga ta'rif va uning mohiyatini anglash bilan bog'liqdir. Shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim o'z nomi bilan ta'lim-tarbiya jarayoni markazida bola – o'quvchi ekani bilan tavsiflanadi. Bola shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim jarayonida bola shaxsining har tomonlama, ya'ni ham huquqiy, ham ma'naviy, ham ijtimoiy himoyasi ta'minlanadi. Bolaning ta'limi, tarbiyasi, jismoniy, ma'naviy va ruhiy kamolini ta'minlash kabi umummilliy maqsadning ro'yobga chiqishida uniing ta'limga qiziqishini oshirish asosiy omil hisoblanadi.

Shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim joriy etilgan muassasa o'quvchi uchun quvonch maskanidir. Chunki, unda:

- bolaning turfa imkoniyatlarga yo'naltirilgan, uning qiziqish istaklari bilan optimal darajada hisoblashadigan pedagogik shart-sharoitlarni yaratish;

- ta'lim jarayonida har bir o'quvchini tushunish va unga ishonish;

- o'quvchi va ta'lim beruvchi o'rtasida o'zaro faol do'stona munosabat o'rnatilishini ta'minlash;

- ta'lim jarayoni zamonaviy yondashuvlardan, faol usullardan, axborot texnologiyalardan keng foydalanish kabi vazifalar ustuvor hisoblanib, vaqt, inson, moddiy resurslarning barcha imkoniyatlari shunga yo'naltiriladi.

Demak, shaxsiga yo'naltirilgan ta'lim jarayoni o'z mazmuni va mohiyatiga ko'ra, yosh avlodning tez o'zgarayotgan murakkab zamonga mos, davlat va

jamiyat rivojlanishi uchun ko‘p qirrali, har tomonlama rivojlangan barkamol shaxs bo‘lib voyaga yetishini ko‘zda tutadi.

Rivojlangan mamlakatlar tizimida shaxs ijtimoiylashuvini ta‘minlovchi yetakchi omil sifatida ta‘lim jarayoni e‘tirof etilsa biz shaxsning shakllanishida ta‘lim hamda tarbiya jarayoni birdek ahamiyatga ega ekanligiga urg‘u beramiz. Aksariyat hollarda esa tarbiya jarayonlari bu borada ustuvor bo‘lishi lozim, chunki, o‘zida axloqiy hislatlarni namoyon eta olgan shaxsgina ijtimoiy munosabatlarni tashkil etish jarayonida ular mazmunining ijobiy xususiyat kasb etishini ta‘minlaydi, axloqli insongina ta‘lim (bilim) ni qadrlay oladi, zero, axloqning asosiy kategoriyalaridan biri ham bilimlilik sanaladi, degan g‘oyani ilgari suramiz. Bilim insonning intellektual salohiyatini oshiradi keng dunyoqarashni shakllantiradi. Shunday ekan bu o‘rinda “ pedagogik texnologiya ” tushunchasining qo‘llanishi, shuningdek, asosiy etiborni faqat ta‘lim jarayonini samarali tashkil etishgagina qaratmay, balki ham ta‘lim, ham tarbiya jarayonining samaradorligini ta‘minlashga birdek qaratish lozimdir.

O‘qituvchini samarali faoliyat ko‘rsatishga undovchi darsning metodik ishlanmasidan farqli o‘laroq ta‘lim texnologiyasi o‘quvchilar faoliyatiga nisbatan yo‘naltirilgan bo‘lib, u o‘quvchilarning shaxsiy hamda o‘qituvchi bilan birgalikdagi faoliyatlarini inobatga olgan holda o‘quv materiallarini mustaqil o‘zlashtirishlari uchun zarur shart-sharoitlarning yaratishga xizmat qiladi.

Pedagogik texnologiyaning markaziy muammosi o‘quvchi shaxsini rivojlantirish orqali ta‘lim maqsadiga erishishni ta‘minlashdan iborat. Zamonaviy ta‘lim texnologiyasi o‘quvchining ta‘lim jarayonidagi yetakchilik rolini yoqlayotgan bo‘lsada, tarbiya jarayonida tarbiyalanuvchi asosiy mavqeini egallay olmaydi. Chunki, unda xarakter, dunyoqarash yetarlicha shakllanmagan bo‘lib, u bu borada tarbiyachining yordamiga ehtiyoj sezadi. Shu bois tarbiya texnologiyasi ham mantiqiy, ham tarkibiy jihatdan ta‘lim texnologiysidan farq qiladi.

Tarbiya jarayoning mohiyati, qonuniyatlari hamda o‘ziga xos jihatlari xususidagi mavjud nazariy va amaliy g‘oyalarga, pedagogik bilimlarga tayangan holda tarbiya texnologiyasini tarkibiy qismlarini quyidagicha belgiladik:

- 1) Tarbiya jarayonining umumiy loyihasi;
- 2) Tarbiyani tashkil etishga bo‘lgan ijtimoiy ehtiyoj (rag‘bat);
- 3) Tarbiya maqsadi;
- 4) Tarbiya mazmuni (shakl, metod, usul va texnik vositalar);
- 5) O‘qituvchi (tarbiyachi) faoliyati;
- 6) O‘quvchi (tarbiyalanuvchi) faoliyati;
- 7) Tarbiya samarasi (natija);

Pedagogik texnologiya o‘zida quyidagi xususiyatlarni namoyon etadi:

1) Pedagogik texnologiya pedagogik jarayonni takomillashtirish, optimallashtirishga bo‘lgan ijtimoiy ehtiyojni qondirish omili sanaladi.

2) Pedagogik texnologiya didaktik hamda tarbiyaviy xarakterdagi, shuningdek, ta’lim-tarbiya jarayonini samarali, mahoratli tarzda tashkil etish borasidagi nazariy hamda amaliy bilimlar majmui, metodologik fan sifatida namoyon bo‘ladi.

3) Pedagogik texnologiya ta’lim-tarbiya jarayonining umumiy mohiyatini aks ettiruvchi yaxlit jarayondir.

4) Pedagogik texnologiya yo‘naltiruvchanlik vazifasini bajaradi, ya’ni, u shaxsni rivojlantirish, tarbiyalash, shakllantirish uchun xizmat qiladi.

5) Pedagogik texnologiya shaxsiylik xususiyatiga ega bo‘lib, ta’lim - tarbiya jarayonida qo‘llashga nisbatan yagona, qat’iy, meyoriy talablar qo‘yilmaydi. Har bir pedagog u faoliyat yuritayotgan ta’lim-tarbiya muhitining xususiyatlari mavjud ichki va tashqi shart-sharoitlarni inobatga olgan holda muayyan texnologik yondashuvni amalga oshirish imkoniyatiga ega.

6) Pedagogik texnologiya o‘zida ta’lim, tarbiya va shaxs taraqqiyoti (kamoloti), birligini ifoda etadi.

Demak, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim texnologiyasining maqsadi barkamol shaxsni shakllantirish uchun poydevor bo‘lgan pedagogik jarayonni takomillashtirish, insonparvarlashtirish, o‘quvchining mustaqilligini ta’minlash, o‘qitish jarayonida texnik vositalar imkoniyatlaridan samarali foydalanishga erishishdan iborat.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi. - Toshkent, 2022
2. Mardonov Sh., Zokirova U. Pedagogika nazariyasi va tarixi. - Toshkent, 2021
3. Jabborova O., Umarova Z. Boshlang‘ich ta’limda «Tarbiya» fanini o‘qitish metodikasi. - Toshkent, 2022
4. O‘quvchilarning milliy ma’naviyatini shakllantirishda boshlang‘ich ta’limning o‘rni” mavzusiga bag‘ishlangan ilmiy maqolalar to‘plami. Nizomiy nomidagi TDPU. Toshkent. 2010 y. 5. N.N. Azizxo‘jaeva. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. T. Nizomiy nomidagi TDPU. 2006 y.
6. Madyarova S. A. va boshq. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. - T.: IQTISOD-MOLIYA, 2009 y.
7. Муродова, З. К. Развитие научного и профессионального творчества у будущих учителей. Бюллетень науки и практики, 7(4), 416-421. (2021).

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim asosida yosh avlodning har tomonlama rivojlangan barkamol shaxs bo‘lib voyaga yetishi ko‘zda tutilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье предусмотрено, что на основе личностно-ориентированного образования молодое поколение вырастет всесторонне развитой и всесторонне развитой личностью.

SUMMARY

This article provides that on the basis of personality-oriented education, the younger generation will grow up to be a well-rounded and well-rounded individual.